

Celem projektu jest zbadanie zależności pomiędzy obciążeniem kognitywnym a eksplicytacją u profesjonalnych tłumaczy symultanicznych. Skala badań empirycznych nad eksplicytacją w tłumaczeniu symultanicznym wydaje się stosunkowo skromna w porównaniu do skali badań nad tym zjawiskiem w tłumaczeniu pisemnym. Dotychczas opublikowane prace wykazały jednak, że badanie tego zjawiska w przekładzie symultanicznym jest niezwykle ciekawym tematem badawczym (np. Shlesinger 1995; Gumul 2006, 2017, 2021; Gumul i Bartłomiejczyk 2022; Kajzer-Wietrzny 2012; Defrancq et al. 2015; Morselli 2018; Fu i Chen 2019). Tego rodzaju badania są szczególnie interesujące ze względu na typowe dla tłumaczenia symultanicznego znaczne obciążenie kognitywne, które wpływa na wiele aspektów pracy tłumacza. Biorąc pod uwagę liczbę opracowań dotyczących eksplicytacji w tłumaczeniu symultanicznym oraz ich zakres badawczy, mamy nadzieję, że nasz projekt może stanowić istotny wkład w ten obszar badań. Do tej pory nie przeprowadzono zakrojonych na szeroką skalę badań nad eksplicytacją w przekładzie symultanicznym z udziałem profesjonalnych tłumaczy. Mamy nadzieję, że nasze badanie może wypełnić tę lukę badawczą, dostarczając wyczerpującej analizy różnorodnych form eksplicytacji na dużej próbie uczestników (30 tłumaczy) wykonujących zadania w warunkach zróżnicowanego obciążenia kognitywnego.

Zmienną niezależną w naszym projekcie jest obciążenie kognitywne wiążące się cechami tekstów wyjściowych. Badanie ma na celu zbadanie, jak ten czynnik wpływa na zmienną zależną, jaką jest zachowanie eksplicytacyjne profesjonalnych tłumaczy symultanicznych. Naszym celem jest uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: (1) W jaki sposób różne poziomy obciążenia kognitywne wpływają na zachowania eksplicytacyjne profesjonalnych tłumaczy symultanicznych?; (2) Czy można zaobserwować powtarzające się wzorce charakteryzujące działanie danego tłumacza, jeśli chodzi o eksplicytację w warunkach zróżnicowanego obciążenia kognitywnego?; (3) W jakim stopniu zachowania eksplicytacyjne danego tłumacza będą różnić się od zachowań innych tłumaczy pracujących z tymi samymi tekstami?; (4) W jakim stopniu eksplicytacja jest skorelowana z obciążeniem kognitywnym w przekładach profesjonalnych tłumaczy?; (5) W jakim stopniu eksplicytacja jest spowodowana obciążeniem kognitywnym?; (6) W jakim stopniu eksplicytacja powoduje dodatkowe obciążenie kognitywne?

W projekcie zastosowano metodologię mieszaną łączącą metody ilościowe i jakościowe w celu zwiększenia wiarygodności uzyskanych danych. Są to analiza produktu tłumaczenia (porównanie tekstu wyjściowego z docelowym), protokoły i wywiady retrospektywne oraz kwestionariusz NASA Task Load Index (NASA-TLX). Na potrzeby analizy produktu obciążenie kognitywne zoperacjonalizowano jako trzy rodzaje zakłóceń płynności wypowiedzi: przerwania fonetyczne (zwane też wypełnionymi pauzami), zatrzymania startu oraz niewypełnione pauzy powyżej 2 sekund. Z kolei zastosowanie subiektywnej metody pomiaru na potrzeby analizy procesu wiąże się z poszukiwaniem odniesień do zwiększonego obciążenia kognitywnego w raportach uczestników (w ich protokołach retrospektywnych i wywiadach retrospektywnych) oraz analizą odpowiedzi do kwestionariusza NASA Task Load Index – NASA-TLX.

Nowatorskie elementy tego projektu to: powiązanie zachowań eksplicytacyjnych profesjonalnych tłumaczy z poziomem obciążenia kognitywnego w przekładzie symultanicznym, skala badań, zakres analizy oraz złożona metodologia badań. Mamy nadzieję, że projekt ten wniesie istotny wkład nie tylko do rozwoju wiedzy na temat zależności pomiędzy eksplicytacją a obciążeniem kognitywnym, ale także przyczyni się do lepszego zrozumienia mechanizmów leżących u podstaw przetwarzania i produkcji tekstu w tłumaczeniu symultanicznym. Wierzymy, że uzyskane wyniki będą miały również istotne implikacje dla szkolenia tłumaczy ustnych.